

Çocuklar İçin Kamusal Mekânda Sosyal Adalet: Kadıköy–Sultanbeyli Örneğinde Kamusal Açık ve Yeşil Alanların İncelenmesi

*Social Justice for Children in Public Space: Investigating Public
Open and Green Spaces in Kadıköy and Sultanbeyli Cases*

● Melih BOZKURT, ● Duygu ÖZGÜR

ÖZ

Sürdürülebilirliğin üç sac ayağı ekonomik, sosyal ve ekolojik sürdürülebilirliktir. Bu ayaklardan sosyal yönden sürdürülebilirliğin temeli, bir toplumda kaynakların eşit dağıtılması, eşit hak ve sorumluluklar yüklenmesi ve tüm bireylerin kaynaklardan eşit olarak yararlanmasını öngörülebilmesidir. Bu açıdan kentsel alanlarda çocuklar için sosyal adaleti sağlamanın temeli de farklı kentsel mekânların dağılımının adaletli olarak planlanması ve farklı kesimlerden çocukların her türlü mekâna eşit olanaklarda erişebilmesidir. Bu kapsamda İstanbul'un gelişmişlik seviyesi birbirinden farklı olan Kadıköy ve Sultanbeyli ilçelerinde toplam 12 okuldan, farklı yaş gruplarında 768 öğrenci ile anket çalışması yapılmıştır. Ayrıca dijital haritalama teknikleri ile bölgelerde bulunana parkların alan büyüklükleri hesaplanmış ve karşılaştırılmıştır. Bütün bunlara ek olarak iki ilçede bulunan ve çocukların ziyaret ettiklerini söyledikleri parklar nitelik olarak da karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular göstermektedir ki düşük sosyo-ekonomik gelişmişlikteki bölgelerde tasarlanmış alanların mekânsal dağılımında ve bu mekanların erişilebilirliklerinde çocuklar için sosyal adalet ilkelerine aykırılıklar var iken, yüksek gelişmişlikteki bölgelerde kamusal açık alanların daha adaletli mekânsal dağılım gösterdiği ve dolayısı ile erişilebilirliğinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Çocuk; İstanbul; kentsel açık alanlar; kentsel peyzaj; sosyal adalet; sosyoekonomik statü.

ABSTRACT

The trivet of sustainability is economic, ecologic and social aspects. The foundations of social sustainability are equal share of resources, providing people equal responsibilities and rights. From this angle, providing the foundations of social sustainability in urban areas for children is planning fair spatial distribution of different urban spaces and providing equal access for different space to children from different socio-economic backgrounds. Within this context survey questionnaires were undertaken with 768 pupils from diverse age groups in 12 primary and secondary schools in Kadıköy and Sultanbeyli districts of Istanbul, where socioeconomic development levels are considerably different. In addition, using digital mapping techniques and GIS, field size of those designed parks were calculated and compared in both districts. Moreover, park in both districts, which were reported by children in surveys, were also compared by their spatial qualities. Emerging results show that spatial distribution and field sizes of those parks in low socio economic statu areas were not fair according to social justice principles and children's accessibility to those areas were lower; whereas, in high socio economic statue areas more fair spatial distribution of designed parks and higher levels of accessibility to those areas were identified.

Keywords: Children; İstanbul; urban open spaces; urban landscape; social Justice; socio-economic status.

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İstanbul

Başvuru tarihi: 03 Temmuz 2018 - Kabul tarihi: 15 Mayıs 2019

İletişim: Melih BOZKURT. e-posta: bozkurtmel@itu.edu.tr

© 2019 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2019 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Dünyada kentlerde yaşayan çocuk nüfusunun kentleşme ile doğru orantılı olarak arttığı bilinmektedir. Global ekonomi tarafından yönlendirilen kentleşme stratejileri,¹ nüfus artışı ve hareket kabiliyetinin artması ile aşırı kentleşme,² son 20 yılda teknolojik gelişimleri takiben modern insanın dönüşümü³ ve toplum düzenindeki değişimler⁴ yüzünden kentte yaşayan çocukların açık ve yeşil alanlara erişimleri kısıtlanmakta ve bu alanlar çocuk gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Gelecek nesillere güzel bir gelecek bırakmak için kentlerde sürdürülebilirliğin ne kadar önemli bir faktör olduğu 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu'nun "Bizim Ortak Geleceğimiz" adlı raporunda, sürdürülebilirliğin üç temel ayağı ekonomik, sosyal ve ekolojik sürdürülebilirlik olarak tanımlanmıştır. Bu ayaklardan sosyal sürdürülebilirliğin temeli bir toplumda kaynakların eşit dağıtılmasını, bütün bireylere eşit hak ve sorumluluklar yüklenmesini ve bütün bireylerin bu kaynaklardan eşit olarak yararlanmasını öngörmektedir.⁵ Bu açıdan bakıldığında kentte yaşayan çocuklar için sosyal adaleti sağlamanın en önemli adımlarından biri de kentsel açık ve yeşil alanların dağılımının farklı sosyo-ekonomik kökenden gelen çocuklar için adaletli bir şekilde planlanmış olması ve bu çocukların farklı mekânlara eşit olanaklarda erişebilmesidir.

Kentsel açık ve yeşil alanlar çocukların bedensel ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunan oyunlar oynayabildikleri, sosyalleşebildikleri, stres atabildikleri ve büyüklerin dünyasından kaçma şansı buldukları mekânlardır.⁶ Bu yüzden kentsel yaşamda farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesi gösteren bölgelerdeki açık ve yeşil alanların mekânsal dağılımının ve bu alanlara erişilebilirliğin sosyal adalet kavramı kapsamında incelenmesi şarttır.

Literatür Özeti

Kentsel Açık Alanların Çocuklar İçin Önemi

Çocukluk Dünya Sağlık Örgütü tarafından 0-18 yaş arası olarak kabul edilse de, bebeklik, erken çocukluk, okul çağı çocuğu ve ergenlik olmak üzere dört farklı aşamadan oluşmaktadır. Her çocukluk dönemindeki ihtiyaçlar ve kentsel açık alanların buna verebilecekleri katkılar farklıdır. Bu literatür taramasında kamusal mekanlara erişimi olan ve bu çalışmanın konusunu oluşturan okul çağı çocukluğu ve ergenlik dönemlerine odaklanılmıştır. Okul çağı çocukluğu döneminde kentsel açık alan kullanımında fiziksel aktiviteler ağır basarken, ergenliğe girilmesiyle birlikte aktiviteler yavaşlama görülürken, bağımsız hareket kabiliyetinde art-

ma, daha uzak mesafelere erişim ve kentsel açık alanları sosyal amaçlı kullanma eğilimi gözlenmektedir.⁷

Son yıllarda kentli çocukların açık alan erişimlerini konu alan araştırmalar, çocuklarda fiziksel aktivite eksikliğinin aşırı kiloluluk ve obezite ile yakından ilgili olduğunu kanıtlamıştır.⁸ Okul çağı çocukluğu döneminde kentsel açık alanlar çocukların ihtiyaç duydukları fiziksel aktivite alanını sağlarken, onların sağlıklı kalmalarına da yardımcı olmaktadır. Fakat ergenlik çağına gelinmesiyle fiziksel aktivitenin azaldığı ve ergenlikte yaş ilerledikçe bu alanlara erişim ve dolayısıyla fiziksel aktivite miktarlarında büyük bir azalma olduğu saptanmıştır.⁹ Öte yandan, birçok çalışma bu alanlara erişim yetersizliğinin zihinsel rahatsızlıklara, strese ve strese bağlı hastalıklara yol açabileceğini göstermiş¹⁰ ve açık alanlarda bulunmanın dikkat eksikliği olan çocukların davranışlarının düzelmesinde katkı sağladığı vurgulanmıştır.¹¹

Kentsel açık ve yeşil alanların özellikle küçük yaşta çocukların zihinsel, fiziksel, kavramsal, duygusal gelişimlerinde ve yeteneklerini geliştirmede faydaları olduğu bilinmektedir. Ayrıca risk olarak keşfetmelerini sağladığı, yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini geliştirdiği ve sınırlarını genişleterek birçok konuyu öğrenmelerine yardımcı olduğu bilinmektedir.¹² Çok sayıda açık ve yeşil alan olan bölgelerde yaşayan çocukların eğitimde daha başarılı olduğu da ortaya çıkmıştır.¹³

Kentsel açık ve yeşil alanların faydalarından bir diğeri de topluluk bilincini güçlendirme, çocukların sosyal bağlarının güçlenmesi ve birbirlerinin etnik farklılıklarının farkına varmaları ve bunu içselleştirmeleri gibi sosyal faydaları vardır.¹⁴ Bunlar odaklanılan her iki çocukluk dönemi içinde önemli kazanımlardır. Yapılan bir araştırmada çocukların açık alanlarda oyun oynama isteklerinin, mahalledeki sosyal bağlılık ile doğrudan alakalı olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁵ Dolayısı ile açık alanlara eşit olarak erişebilen ve eşit kalitede alanlara sahip olan çocuklar bu alanları daha çok ziyaret ederek sosyal olarak birbirine daha bağlı bir toplum oluşmasına fayda sağlamaktadır.

Kentsel Açık Alanların Dağılımında Sosyal Statünün Etkisi

Çocukların kentsel açık alan kullanımlarını etkileyen en önemli faktörlerden biriside erişilebilirliktir. Çocukların yaşadıkları konumların kentsel açık alanlara yakınlığı ve uzaklığı erişilebilirliği etkiler.¹⁶ Yapılan bazı araştırmalarda, çocukların kentsel açık alanlara ve oyun alanlarına erişimlerinin gelir adaletsizliği ile doğrudan ilişkili olduğunu öne

¹ Madanipour, 1997.

² Woolley, 2003.

³ Madanipour, 2003.

⁴ Gehl, 2007.

⁵ Gill, 1992; Bell, 2010.

⁶ Woolley vd., 1997; NPFA, 2000; Giles-Corti and Donovan, 2002; Broadhead, 2006; Ginsburg, 2007; Kolb & kolb 2010.

⁷ Özkes, 2012; Hillman, Adam & Whitelegg 1990; Hillman and Adam, 1992.

⁸ Griffin vd., 2004; Edwards vd., 2010; Stamatakis vd., 2010; Johnston 2008; Rigby & Baillie 2006.

⁹ Cleland vd., 2008, 2010; Potestio vd., 2009.

¹⁰ Francis vd., 2012; Astell-Burt, Feng & Kolt, 2013; de Vries vd., 2013;

Nutsford, Pearson & Kingham, 2013.

¹¹ Taylor, Kuo ve Sullivan, 2001.

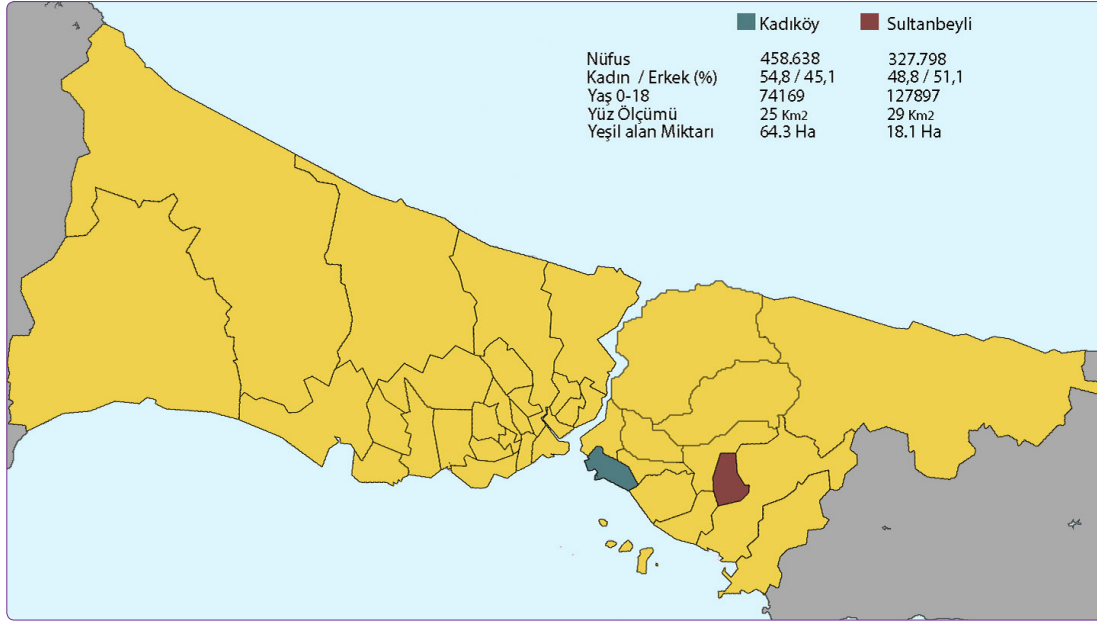
¹² Manwaring & Taylor, 2006; NPFA, 2000; Ginsburg, 2007; Kolb & Kolb, 2010.

¹³ Greater London Authority, 2003.

¹⁴ California State Parks, 2005.

¹⁵ Aarts vd., 2010.

¹⁶ Erkip, 1997.

Şekil 1. Kadıköy ve Sultanbeyli ilçelerinin İstanbul'daki konumları ve ilçere ait temel istatistikler (Kaynak: TÜİK, Harita Genel Müdürlüğü).

sürmektedir (Hood 2004). Diğer yandan gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalar ise farklı sosyoekonomik statüdeki bölgelerdeki kentsel açık alanların niceliklerinde bir farklılığın olmadığını fakat yüksek sosyoekonomik statüdeki kentsek açık alanların niteliksel ve bünyesinde barındırdığı olanaklar bakımından düşük sosyoekonomik statüdeki alanlardan üstün olduğunu ortaya koymuştur.¹⁷ Ayrıca farklı ülkelerde düşük sosyoekonomik seviyede olan bölgelerde yeterli açık alan olmadığı ve olanların da kalitesinin oyun oynama ve zaman geçirme için yetersiz olduğunun görüldüğü çalışmalarda vardır.¹⁸

Sürdürülebilirliğin üç sac ayağından biri olan sosyal sürdürülebilirliğin en temel unsuru sosyal adaletin sağlanmasıdır. Sosyal adaletin sağlanması için çevre servislerinin farklı sosyo-ekonomik kesimlere eşit olarak dağılımlarının sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmada özellikle çocuklar için önemli olan kentsel açık alanlar odağa konularak farklı sosyo-ekonomik statüye sahip bölgelerdeki dağılımsal adalet incelenecektir.

Yöntem

Çalışma Alanının Seçilmesi

Bu çalışmanın amacı sosyo-ekonomik olarak birbirinden farklı iki bölgedeki kentsel açık alan miktarı ve çocukların erişimi açısından sosyal / dağılımsal adaleti değerlendirmektir. Bu çalışmada Kadıköy yüksek sosyoekonomik statü bölgesi, Sultanbeyli ise düşük sosyoekonomik statü bölgesi olarak örnek alan seçilmiştir (Şekil 1). Bu kararın alınma-

sında tesadüfi olamayan örneklem alan seçim yöntemlerinden yargısal (kasıtlı) örneklem seçim modeli kullanılmış ve bu iki ilçenin seçilmesinde TÜİK verilerinin incelenmesi, araştırmacıların İstanbul ilindeki kişisel, akademik deneyim ve uzmanlıkları etkili olmuştur.

Çalışma Alanlarının Tarihi ve Gelişimi

Kadıköy Osmanlı döneminde daha çok üst düzey yöneticilerin ilgi gösterdiği mesire alanlarını, sahil kısmında yer alan sultan köşklerini ve sahil saraylarını, iç kısımlarda ise köy ve tarım alanlarını barındırır. Kadıköy, Osmanlı'nın son dönemlerinde Üsküdar sancağına bağlanmış ve Cumhuriyetin kurulmasından sonra 1930 yılında tekrar ilçe yapılmıştır.¹⁹ Bu tarihte Erenköy ve Kızıltoprak olarak iki merkezi bulunan ilçe, yapılan imar planları ile düzenli bir şekilde gelişmiş ve giderek yapılaşmıştır. Cumhuriyet tarihi boyunca çıkarılan imar afları sayesinde kimi kaçak yapılaşmalar affa uğramış olsa da, genellikle imar planlarına uygun bir kent gelişimi gözlenmektedir. İstanbul'un en köklü ve eski ilçelerinden olan Kadıköy, geçmişten bugüne İstanbul Anadolu yakasının en planlı şekilde büyüyen ve günümüzde ekonomik bakımdan daha yüksek gelir grubundaki insanların yaşadığı bir ilçe haline gelmiştir.

Öte yandan, Sultanbeyli ilçesi İstanbul'dan Anadolu'ya açılan yol üzerinde bulunmasından dolayı tarihi öneme sahiptir. Sultanbeyli 1957 yılında köy olarak kurulmuş, 1989'da belde ve 1992'de ise ilçe belediyesi haline gelmiştir. TEM otoyolunun ilçeden geçmesinden dolayı önemi artmıştır. Günümüzde halen dış göç alan ve düşük sosyo-ekonomik altyapıdan gelen insanların yaşadığı, gelişmekte

¹⁷ Hume vd., no date; Timperio vd., 2007; ¹⁸ CABE Space, 2010; Castonguay Nicholls, 2001; Wolch vd., 2005.

¹⁹ <http://www.kadikoy.bel.tr/Kadikoy/Gecmiste-Kadikoy>

olan bir bölgedir. Fakat ilçenin gelişiminde oldukça karışık bir süreç hakim olmuştur ve bir çok sorun günümüzde halen çözülmeye çalışılmaktadır.

İlçe sınırları içerisindeki ilk mülkiyet kayıtlarının Sultan II. Abdülhamid dönemine ait olduğu bilinmektedir. 1954 yılında bilinen son tek malik olan Phillipson ailesi araziyi 104 kişiye 155 hisse olarak satmıştır. Aynı yıl hisse sahipleri tarafından açılan tapu tescil davası 33 yıl sürerek 1987 yılında sonuçlanmıştır fakat bu süreçte Sultanbeyli köyünü kurulmuş ve gelişerek belde haline gelmiş, mahkeme süreci devam ettiği için tapu devri yapılamadığından arazi hisseleri birçok kez çeşitli satış sözleşmeleri ile el değiştirmiş ve son olarak da mahkeme kararı ile tapularını elde eden hisse sahipleri ve varisleri arazilerini bu arazilerin fiili kullanıcıları yerine yatırımcılara satmışlardır.²⁰ Bu durum farklı zamanlarda çeşitli sözleşmelerle parasını ödeyerek araziyi satın almış olan fiili kullanıcılar ile tapu hisselerini ellerinde bulunduran yatırımcılar şeklinde çift başlı bir mülkiyet sorununu ortaya çıkarmıştır. Dahası hisseler miras yolu ile defalarca bölünerek çok hisseli parsellerin oluşmasına yol açmıştır. Çok hisseli parsellerin üzerinde mülkiyet sorunu olmasının yanı sıra Sultanbeyli'nin âdete İstanbul'un kapısı olmasından dolayı 1990 yılı sonrası hızlı göçün getirdiği plansız yapılaşmayla birlikte ilçe merkezi bu günkü halini almış ve büyük bir sorun haline gelmiştir. Sorun o kadar büyüktür ki bu çok hisseli parsellerden bazılarının içerisinde 9 farklı mahalle ve 12681 bina yer almaktadır (çalışma yapılan okulların çoğunun içerisinde yer aldığı 1561 nolu parsel). İlçedeki yeşil alanların çoğu artık alanlara ya da belediye tarafından mülk sahiplerinden kamulaştırılan fakat üzerinde fiili olarak hak sahibi bulunmayan arazilere yapılmıştır.

Araştırma Tasarımı

Bu çalışmada seçilen ilçelerde çocuklara en kolay ulaşılabilecek yer olan okullarda çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşan 33 soruluk bir nitel araştırma anketi tasarlanmış ve uygulanmıştır. Araştırma anketleri birçok bilim adamı tarafından nicel bir yöntem olarak kabul edilse de sosyal bilimlerde de kısa sürede geniş örneklemelerden demografik ve sosyoekonomik verileri, duygu, düşünce ve alışkanlıkları gibi bilgileri toplamayı sağlayan ve uygun maliyetli bir araştırma yöntemidir.²¹ Ayrıca anketler açık uçlu sorularla nitel veri toplanmasında da başarılı bir şekilde kullanılmaktadır. Bu çalışmada da çoğunlukla açık uçlu sorularla nitel verilerin toplanması amaçlanmış fakat bu verileri kuvvetlendirecek bazı çoktan seçmeli sorular da sorulmuştur.

Anketin farklı yaş gruplarına uygulanması ile çocuk davranışlarındaki olası bir değişimin de tespiti hedeflemiştir. Bu hedefle her ilçeden 2 ilkokul ve 2 ortaokul seçilmiştir.

İlkokullardan daha erken yaşlarda anket sorularının anlayıp cevaplamakta güçlük çekecekleri için 3 ve 4. sınıflar ve ortaokullardan 6 ve 8. sınıflar ve her yaş gurubundan da 2 sınıf dahil edilerek toplamda 32 sınıf bu araştırmaya dahil edilmiştir. Soruların anlaşılmasının kolaylaşması için aynı sorular ilkokullar ve ortaokullar için yaşın gerektirdiği dilde kaleme alınarak farklı anket formatları oluşturulmuştur.

Okulların seçilmesinde yargısal (kasıtlı) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem hedef kitle üzerindeki uzmanlığa ve çalışmanın amaçlarına göre hedef kitle seçilmesini öngörür.²² Yargısal örnekleme seçim kapsamında çocukların mahallelerindeki ve yakınlardaki parkları kullanıyor olma ana kriterine göre seçilmiştir. Geleneksel olarak yürüyüş mesafesi erişkinlerde 800 metre ve çocuklarda 500m olduğu kabul edilmektedir.²³ Fakat bu mesafeler içinde araştırma planlamasında yer verilen kriterlere uygun okul seçilmesi mümkün olmamıştır. Öte yandan yapılan bazı çalışmalar mesafe uzadıkça ziyaret sıklığının azaldığını buna rağmen rekreasyon aktivitelerine erişmek için yapılan yürüyüşlerde 1 km'nin üzerinde yürüyüş yapan insan sayısı azımsanmayacak miktarda olduğunu göstermektedir.²⁴ Bu yüzden bu çalışma içerisinde yer alan 2 farklı ilçedeki en büyük açık alanlar merkezde kalacak şekilde 1 kilometre yarıçaplı daire içerisinde kalan okullar kasıtlı örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Okullarda bu anketlere dahil olacak sınıfların seçiminde ise sınıfların ve derslerin uygunluk durumuna göre karar yetkisi okul idarelerine bırakılmıştır.

Ayrıca bu iki bölgenin örneklem alanına giren mahallelerinde bulunan kamusal açık alanlar, genellikle parklar, dijital haritalama teknikleri ile incelenerek metrajları çıkarılmış ve bu metrajlar birbirleri ile karşılaştırılarak niceliksel farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ve son olarak bu çalışmada ilçelerdeki örneklem alan içerisindeki parklar ziyaret edilerek niteliksel farklılıklarda gözlemlenmeye çalışılmıştır.

Bulgular ve Tartışmalar

Anketlere 7 ile 15 yaş arası 768 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin 266 tanesi Kadıköy ilçesinden ve 502 tanesi ise Sultanbeyli ilçesindedir. İki ilçeden de eşit sayıda sınıf çalışmaya dahil edilmesine rağmen böyle büyük bir farkın oluşmasının en büyük sebebi Sultanbeyli ilçesindeki okulların sınıf mevcutlarının yüksek olmasıdır. Bu öğrencilerden Kadıköy ilçesinde %53.8'i erkek, 46.2'si kız, Sultanbeyli ilçesinde ise %52.8'i erkek, %47.2'si kızdır.

TÜİK'de sadece il bazında eğitim seviyesi verisi bulunmakta ve ilçe ve mahalle bazında eğitim seviyesi istatistikleri bulunmadığı için çocuklara sosyoekonomik yapının en önemli göstergelerinden olan ailenin eğitim ve çalışma du-

²⁰ Terzioğlu, 2015.

²¹ Bryman 2008; May 2001; De Vaus 2002; Bell 2010.

²² De Vaus, 2002; Walter, 2010.

²⁴ Yang and Diez-Roux, 2013.

²³ Dill, 2004; Wolch vd., 2005.

rumuna dair sorular sorularak iki ilçe arasındaki farklılıklar net olarak ortaya konulmak istenmiştir. Elde edilen sonuçlar TÜİK'in il bazlı ortalamaları ile karşılaştırılarak bölgenin sosyoekonomik seviyesi üzerine okumalar yapılmıştır.

Sonuçlara göre Kadıköy ve Sultanbeyli ilçeleri arasında ailelerin eğitim durumları arasında oldukça büyük bir fark vardır (Tablo 1). Sultanbeyli bölgesindeki anne ve babaların çoğunun ilk ya da ortaokul mezunu olduğu görülürken, annelerin sadece %4'ü ve babaların sadece %8'i üniversite mezunudur. Öte yandan Kadıköy ilçesinde annelerin %33'ü ve babaların %34'ü üniversite mezunu olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca 2015 yılı TÜİK verilerine göre İstanbul genelindeki kadınların %4,7'si hiç okula gitmemişken, Sultanbeyli'deki kadınların %16'sı hiç okula gitmemiştir; yine İstanbul genelinde ki kadınların %48,5'i ilk ya da ortaokul mezunuyken bu oran Sultanbeyli'de %62'ye yükselmektedir. Aynı şekilde İstanbul genelindeki lise (%21,8) ve üniversite mezunu kadın (%16,7) istatistiklerine göre Sultanbeyli çok aşağıda kalmaktadır. Bu sonuçlar Kadıköy bölgesi ile karşılaştırıldığında aralarında büyük bir fark olduğu görülmektedir. Kadıköy'deki üniversite mezunu kadın sayısı Sultanbeyli'ye oranla 8 kat daha fazladır.

Bu sonuçlar Sultanbeyli bölgesinin sosyoekonomik yapısı hakkında tahmin yapmak ve bu yazının üzerine kurgulandığı varsayımı netleştirmek için olanak sağlamakla birlikte tek başına yeterli olmayacaktır. Ailelerin ortalama aylık gelirleri sosyoekonomik durumu ortaya koyan en önemli göstergelerden biri olmasına karşın çocukların cevap verebilecekleri bir bilgi olmadığı için ebeveynlerin meslekleri iki ilçenin sosyoekonomik durumunu karşılaştırmak için önem kazanmaktadır. Sonuçlarda anneler için ev hanımı şaşırtıcı bir şekilde yaygın bir cevap olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun Türkiye'deki aile yapısıyla ilişkilendirerek açıklamak çok yanlış olmayacaktır. Buna karşın Kadıköy'deki ev hanımlarının oranı toplam annelerin %36'sını oluştururken, Sultanbeyli ilçesindeki ev hanımları toplamın %80'i kadardır. Bu tablo bizlere Sultanbeyli bölgesindeki kadınların çoğunun ekonomik özgürlüklerinin olmadığı anlatmaktadır. Ayrıca Sultanbeyli'de çalışan kadınlarında çoğunlukla farklı sektörlerde işçi olarak çalıştıkları gözlemlenirken, Kadıköy ilçesindeki çalışan annelerin muhasebecilik, mali müşavirlik, devlet memurluğu, öğretmenlik, mühendislik ve şirket müdürlüğü gibi farklı disiplinlerden çeşitli kalifiye mesleklere sahip oldukları görülmektedir.

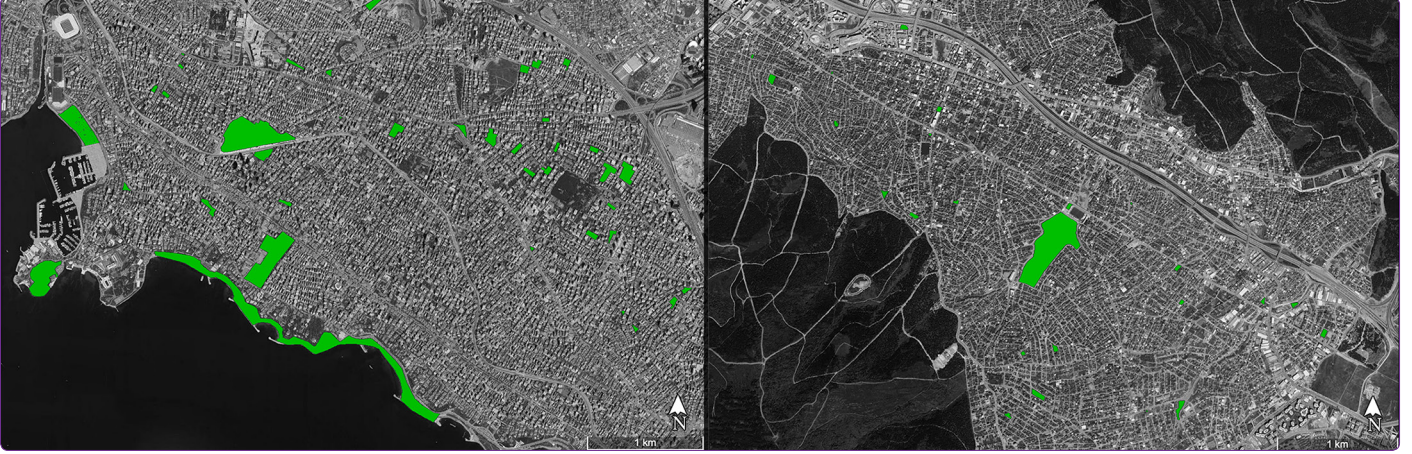
Aynı durum babaların mesleklerinde de karşımıza çıkmaktadır. Kadıköy bölgesinde çoğunlukla mühendis, memur, öğretmen, öğretim üyesi, muhasebeci, mimar gibi meslekler tespit edilirken, Sultanbeyli'de yapılan anketlerde çocuklar genelde şoför, tekstil işçisi, güvenlik, inşaat işçisi gibi meslekleri belirtmişlerdir. Dolayısı ile babaların mesleklerine bakıldığında Sultanbeyli bölgesindeki babaların çoğu ekonomik olarak düşük gelir getireceği tahmin edi-

Tablo 1. Aile eğitim durumu

	Kadıköy (%)	Sultanbeyli (%)
Anne		
Hiç okula gitmemiş	2	16
İlk ya da ortaokul mezunu	28	62
Lise mezunu	17	9
Üniversite mezunu	33	4
Yüksek lisans	6	1
Doktora	3	0
Bilinmeyen	12	8
Baba		
Hiç okula gitmemiş	2	6
İlk ya da ortaokul mezunu	20	57
Lise mezunu	24	18
Üniversite mezunu	34	8
Yüksek lisans	4	1
Doktora	3	0
Bilinmeyen	13	10

lebilen mesleklerde çalışmaktadırlar. Ayrıca kadınların %80 lik kısmının da ev hanımı olduğunu düşünülürse iki bölge arasındaki sosyoekonomik farkın büyüklüğü daha net anlaşılmaktadır. Ayrıca bu iki ilçenin tasarlanmış kentsel yeşil alan miktarındaki sosyal adalete bakmak ve tartışmak için iyi iki seçenek olduğunu ortaya koyarak, örnek alan seçiminde yapılan varsayımın doğruluğunu bir kez daha kanıtlamaktadır. Tabii ki bu iki farklı noktadaki alanların arasında sosyo-ekonomik yapıya sahip birçok alan olabilir. Fakat örneklemin büyüklüğü ve bu araştırma için getireceği iş yükü düşünüldüğünde spektrumun iki farklı ucundan örnek alanlar seçerek karşılaştırılmıştır. Ayrıca yukarıda bahsedildiği gibi yargısal örneklem seçim yöntemi araştırmacının deneyimine dayanarak araştırma sorularının en iyi cevaplayabileceği örneklemi seçmesini öngörür.

Toplanan verilerde çocukların kamusal açık alanlara olan erişimleri ile ilgili analizler yapılmıştır. Kadıköy ilçesindeki çocukların %90'ı mahallelerinde, yürüyerek erişebildikleri bir park ve açık alan olduğunu ve bu çocukların sadece %1 lik bir kısmı mahallelerinde park ve açık alan olmasına rağmen gitmediklerini belirtmişlerdir. Yani Kadıköy ilçesindeki çocukların sadece %10'luk bir kısmı çevrelerinde yürüyerek erişebilecekleri bir açık alan olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca çocukların gittikleri parklar analiz edildiğinde çocuklar bölgelerinde bulunan 34 farklı parkın ismini vermişlerdir. Bu durum bizlere bu bölgede kentsel açık yeşil alan anlamında oldukça büyük bir çeşitliliğin olduğunu, bu bölgede yaşayan çocukların kendi bölgelerindeki bu çeşitli parkların farkında olduklarını ve erişimlerinin olduğunu göstermektedir.

Şekil 2. Solda Kadıköy ilçesinin 9 mahallesinde yer alan parklar, sağda Sultanbeyli ilçesinin 9 mahallesinde yer alan parklar.

Öte yandan Sultanbeyli ilçesinde çocukların %21'lik kısmının kamusal alanlara direk erişimleri olmadığı belirtilmiştir fakat şaşırtıcı olarak çocukların %13'ünün park ve açık alanları hiç ziyaret etmedikleri ortaya çıkmıştır. Bu durumda çocukların %8'lik bir kısmı mahallelerinde park ve açık alan olmasa dahi bir kentsel açık yeşil alana düzenli olarak gittikleri sonucu çıkmaktadır. Çocukların verdikleri yanıtlar incelendiğinde ankete katılan çocukların %95'inin Sultanbeyli Gölet Parkına gittikleri ortaya çıkmıştır. Geri kalan %5'lik kısım ise kendi mahallerindeki çocuk oyun alanının, cep parklarının ve atıl alan niteliğindeki boş arsaların adlarını yazmışlardır. Burada Kadıköy'deki gibi parklar bakımından çeşitliliğin erişilebilirliğin olmadığı ortadadır. Kadıköy'de 34 farklı parkın adı çocuklar tarafından örnek olarak verilirken, ki bu mahallelerde toplamda 39 park olduğu tespit edilmiştir yani çocuklar neredeyse tamamını bilmektedir, Sultanbeyli ilçesinde sadece birkaç parkın ve boş arsaların adı geçmektedir. Kadıköy ilçesinde parkların daha adaletli bir dağılım gösterdiği hem çeşitliliğin olması, hem de daha çok çocuğun erişilebilirliğinin olmasından dolayı ortadadır. Burada şaşırtıcı olan çocukların bir kısmının mahallelerinde kamusal açık alan bulunmamasına rağmen, erişilebilir sınırlar dışındaki alanlardan yararlanıyor olmasıdır (%8). Hatta bu anketin yapıldığı 9 mahallenin sadece birkaçı Gölet Parkına yürüme mesafesindeyken, kentsel açık alanlara gittiklerini söyleyen çocukların %95'inin Gölet Parkına gidiyor olması bu bölgede erişilebilir olmamasına rağmen gidilen ve adı hatırlanan tek bir açık yeşil alan olduğunu göstermiştir (Bkz. Şekil 2). Burada Sultanbeyli ilçesinden kamusal açık alanın ne kadar kısıtlı olduğu görülebilmektedir. Kentsel açık alanların kısıtlı olması erişilebilirliğin de düşük olması anlamını taşımaktadır ve erişilebilirlikle uzaklık arasında doğrudan bir bağlantı vardır.²⁵

Yukarıda orta çıkarılan sonuçların tutarlılığını ve verilerin güvenilirliğin tekrar test edebilmek ve özellikle Sultan-

beyli ilçesinde çocukların bahsetmedikleri kamusal açık alanların var olup olmadığını ortaya çıkarabilmek için bu iki ilçedeki kamusal açık yeşil alan miktarları arasındaki nitelik ve niceliksel farklılıklara haritalar ve GIS uygulamaları kullanılarak bakılmıştır. Araştırmanın bu aşamasında anket yapılan okullardaki çocukların oturduklarını beyan ettikleri mahalleler baz alınmıştır. Anket sonuçlarına göre her iki ilçede de araştırmaya katılan çocuklar 9 farklı mahallede yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Haritalar ve imar planları üzerinden yapılan incelemelerde Kadıköy ilçesinin araştırmanın odaklandığı Feneryolu, Göztepe, Merdivenköy, Sahra-i Cedid, 19 Mayıs, Erenköy, Fenerbahçe, Caddebostan ve Kozyatağı mahallelerinde toplam 39 park tespit edilmiş (Şekil 2), ki yukarıda da belirtildiği gibi bu sayı çocukların belirttikleri park sayısı (34) ile neredeyse aynıdır, ve bu parkların toplam alanının 64.3 hektar olarak hesaplanmıştır (Tablo 2). Buna karşın Sultanbeyli ilçesinin Hasanpaşa, Abdulrahman Gazi, Mehmet Akif, Fatih, Yavuz Selim, Akşemsettin, Hamidiye, Orhangazi ve Necip Fazıl mahallerinde toplam 25 adet park tespit edilmiş ve bunların toplam alanın 18,1 hektar olduğu belirlenmiştir. Toplam alanın 14 hektarlık kısmını Gölet Parkı ve Sosyal Tesisleri oluşturmaktadır. Bu sonuçlar en başta Sultanbeyli ilçesinden bu araştırmaya katılan çocukların çoğunun Gölet Sosyal Tesislerini niye belirttiklerini anlamamıza yardımcı olmuştur. Her iki ilçede de 9 farklı mahalleye odaklanıldığı düşünüldüğünde Sultanbeyli ilçesi sınırları içerisindeki kentsel açık alanların kaplamış oldukları alan yönünden oldukça yetersiz olduğu aşikardır (Şekil 2). Bu alanların aynı haritada Kadıköy ilçesindeki parkların alanları ile görsel olarak da karşılaştırıldığında yetersizliği açığa çıkmakta ve dağılımının adaletli olmadığı görülmektedir. 18 hektarlık açık alanın 14 hektarlık kısmı tek bir parkta bulunmakta ve konum itibarı ile bu park bu 9 mahallede yaşayan çocukların tamamının erişebileceği bir konumda değildir.

Bu sonuçlara göre yüksek sosyoekonomik statüye sahip alanlardaki kamusal açık ve yeşil alan miktarının, düşük

²⁵ Erkip, 1997.

Tablo 2. Kadıköy ve Sultanbeyli'deki parkların alan büyüklükleri

KADIKÖY		SULTANBEYLİ	
Park Adı	Alan (Hektar)	Alan (Hektar)	Park Adı
Nadirağa Parkı	0,02	0,02	Hamidiye Parkı
Kuyubaşı Parkı	0,04	0,02	Alparslan Parkı
Mehmet Ercan Ergin Parkı	0,06	0,03	Dumlupınar Parkı
Park	0,07	0,04	Mehmet Akif Ersoy Parkı
Feneryolu Parkı	0,11	0,06	Hasanpaşa Parkı
Firuzan Toprak Parkı	0,14	0,09	Hacı Bektaş-ı Veli Parkı
Dostluk Parkı	0,18	0,10	Adnan Kahveci Parkı
26 Mart Parkı	0,19	0,11	Eşref Bitlis Parkı
Leylak Parkı	0,20	0,11	Mevlana Parkı
Park	0,21	0,13	Necip Fazıl Kısakürek Parkı
Akasya parkı	0,22	0,14	Aydos Parkı
Park	0,22	0,15	Fatih Sultan Mehmet Parkı
Behice Yazgan Parkı	0,24	0,16	Molla Gürani Parkı
Park	0,24	0,17	İbrahim Dede Parkı
Park	0,30	0,18	Emin Carlı Parkı
Ekin Parkı	0,32	0,22	Abdulrahman Gazi Parkı
Ahmet Taner Kışlalı Parkı	0,33	0,23	Şht. Üst. Teğ Rahim Çelik Parkı
Barış Parkı	0,33	0,23	Akşemsettin Parkı
Park	0,34	0,26	Anadolu Parkı
Kuşluk Parkı	0,35	0,43	Abdül Hakim Arvasi Parkı
19 Mayıs Parkı	0,36	0,44	Cahar Dodoyev Parkı
Çınar Parkı	0,38	0,45	Orhangazi Parkı
Defne Parkı	0,40	14	Gölet Parkı
Zübeyde Hanım Parkı	0,42		
Doğa Parkı	0,43		
Şht. Ast. İbrahim Gürhan Parkı	0,44		
23 Nisan Parkı	0,44		
Göztepe Çamlık Parkı	0,64		
Çamlık Parkı	0,68		
Park	0,92		
Milli HAKimiyet Parkı	0,94		
Çetin Emeç Parkı	0,99		
Hürriyet Parkı	1,0		
Prof. Dr. Kriton Curi Parkı	1,5		
Kalamış Parkı	5,1		
Fenerbahçe Parkı	5,3		
60. yıl Göztepe Parkı	8,3		
Özgürlük Parkı	11		
Caddebostan Sahil Parkı	21		
Toplam	64.35	17.77	

sosyoekonomik statüdeki alanlardan yaklaşık 4 kat fazla olduğu görülmektedir. Yine bu bulgu 16 bin park ve yeşil alanı inceleyen ve sonunda sosyoekonomik yönden alt seviyelerdeki bölgelerdeki ve göç olarak etnik farklılıkların yaşadığı bölgelerdeki kentsel yeşil alan miktarının oldukça düşük olduğunu ortaya çıkaran çalışma ile örtüşmektedir.²⁶

²⁶ CABE Space, 2010.

Ayrıca Sultanbeyli bölgesindeki 25 parkın 24'ü toplamda sadece 4 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Dolayısı ile bu parkların çoğu oldukça küçüktür ve hatta birçoğu artık alanların sert zemin ile kaplanması şeklinde yapıldıkları görülmektedir. Planlanmış ve tasarlanmış alanlar değildir. Zaten Şekil 2'deki karşılaştırmaya bakıldığında da Kadıköy'ün mahallerindeki bir çok park bu ölçekte okunabilirken, Sultanbeyli ilçesindeki parklar okunamayacak

kadar küçüktür. Dahası Kadıköy ilçesinde 1000 m²'nin altında sadece 1 adet park bulunurken, Sultanbeyli ilçesinde 6 adet park bulunmaktadır ve bunların çoğu 300 m² civarındadır (Tablo 2). Ayrıca geri kalan parkların çoğu ise 2000 m²'nin altındadır. Öte yandan Kadıköy bölgesinde 2000 ile 4000 m² arasında alan büyüklüğüne sahip 10 adet park bulunurken, toplam alanı 5000 m² den büyük 15 adet park bulunmaktadır. Buradan hareketle bu iki ilçe arasındaki kentsel açık alan büyüklükleri ve erişim imkanları arasındaki büyük farklılıklar görülebilmektedir. Kadıköy ilçesindeki mahallelerde hem park adetinin fazla olması hem de parkların oldukça büyük yüzey alanlarına sahip olması onları daha çok çocuk tarafından erişilebilir kılmaktadır. Burada iki farklı gelişim bölgesindeki kamusal peyzaj yatırımları bakımında düşük sosyoekonomik seviye aleyhinde bir durum olduğu ve bu durumun sosyal adalet ilkesi ile bağdaşmadığı ortadadır. Ve bu sonuçlar çocukların kentsel açık alanlara olan erişimlerinin bölge ekonomik yapısı ile doğrudan alakalı olduğu tezini doğrulamaktadır.²⁷

İstanbul ili ile ilgili yapılan planlarda kişi başına 10 m² yeşil alan miktarının yakalanması beklenmektedir fakat yüksek sosyo-ekonomik statüde yer alan Kadıköy ilçesinde bile bu rakamların yakalanamadığı görülmektedir.²⁸ Kadıköy ilçesinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı daha önceki çalışmalarda 1975 yılında 2,3 m², 1985 yılında 1,1 m², 1990 yılında 1,2 m², 1995 yılında 1,5 m² ve 2000 yılında ise 1,9 m² olduğunu tespit edilmiştir fakat Sultanbeyli ilçesine dair bir veri bulunamamıştır.²⁹ Ayrıca bu çalışma çocuklar özelinde yapıldığından çocuk başına düşen yeşil alan miktarı literatürde tespit edilememiştir. Bu yüzden eşit bir karşılaştırma yapabilmek için yukarıdaki dijital haritalama teknikleri ile tespit edilerek alanları hesaplanan kentsel açık alanlar her iki ilçedeki 9 mahallede yaşayan çocuk nüfusuna bölünerek örnek alanlar için kişi başına düşen kentsel açık yeşil alan miktarı hesaplanmıştır. Kadıköy'ün örnek alanına dahil edilen 9 mahallesinde 37.181³⁰ çocuk yaşamaktadır ve çocuk başına düşen kentsel açık yeşil alan miktarı 17.3 m² olarak tespit edilmiştir. Öte yandan Sultanbeyli ilçesinin örnek alandaki 9 mahallesinde yaşayan 66.973³¹ çocuk için, çocuk başına düşen yeşil alan miktarı 2.68 m² olduğu hesaplanmıştır. Kadıköy ilçesi ile Sultanbeyli ilçesi arasında neredeyse 6 kat fark olduğu gözükmektedir. Bu niceliksel farklılık çevre servislerinden kentsel açık yeşil alanların farklı sosyal grupların yaşadıkları bölgelere eşit olarak dağıtılmadığını gözler önüne sermektedir. Tabii ki Kadıköy'de yaşayan çocuk nüfusunun Sultanbeyli'ye göre daha az olması çocuk başına düşen m²'yi arttırmaktadır. Fakat bu yüksek SES bölgelerinin temel özelliklerinden birisidir. Bu iki bölge arasında dağılımsal adaleti sağlamak için bunu göz önüne almak gerekecektir. Sultanbeyli ilçesinin 9 mahallesindeki çocuk başına düşen yeşil alan miktarının,

yine örnek alan içerisindeki Kadıköy ilçesinin 9 mahallesindeki çocuk başına düşen yeşil alan miktarı olan 17.3 m²/kişi ye erişebilmesi için Sultanbeyli ilçesinde en az 98 hektarlık yeşil alan yatırımı yapılması gerekmektedir.

Ayrıca çocuklar için hedeflenen kişi başına düşen yeşil alan miktarı için bir standart olmamakla birlikte Kadıköy'ün de İstanbul'un planlarında hedeflenen 10 m² kişi standardının çok altında olduğu ortadadır. Bu mahalleler için 2.62 m² olarak hesaplanmıştır. Sultanbeyli ilçesindeki bu mahallelerin İstanbul için standart olarak konulmuş olan 10 m²/kişi yeşil alan standardını yakalayabilmesi için en az 168 hektar kentsel açık yeşil alan yatırımı yapılması gerekmektedir. Kadıköy'deki örnek alan dahil olan mahallelerin bu standardı yakalayabilmesi için ise en az 191 hektar kentsel açık yeşil alan yatırımı yapılması gerekmektedir. Buradan da görüldüğü gibi aslında kişi başına 10 m² standardının yakalanabilmesi için Kadıköy'ün bu 9 mahallesinde de oldukça büyük bir yeşil alan yatırımına ihtiyaç vardır (hatta numerik olarak Sultanbeyli'den daha fazla) fakat hali hazırda hem kişi başına Sultanbeyli'ye kıyasla 3 kat yeşil alana sahip olduğu için hem de mekânsal kalitesi daha yüksek olduğu için avantajlı durumdadır.

Gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarda düşük ve yüksek sosyoekonomik seviyedeki bölgeler arasında kamusal açık alan miktarı bakımından niceliksel bir farklılık olmadığı sadece nitelik, açık mekân kalitesi ve mekânda bulunan donatılar açısından farklılıklar olduğu belirtilmiştir.³² Fakat yapılan bu çalışma ile gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'nin en büyük ili olan İstanbul'da en azından karşılaştırılan iki ilçesinde durumun farklı olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul'da farklı sosyoekonomik gelişmişlik seviyesindeki 2 ilçenin sahip oldukları kamusal açık alanlar arasında niceliksel olarak da büyük farklılıklar olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca nitelik bakımından incelendiğinde de iki bölgedeki parklar arasında büyük farklılıklar vardır. Kadıköy bölgesindeki parklardan en küçükleri bile tasarlanmış bir alan olma özelliğini taşıırken, bünyesinde çeşitli ağaç, kent mobilyası, çocuk oyun alanları, donatı elemanları, çim alan vb. yapısal ve bitkisel elemanları barındırmaktadır (Şekil 3). Sultanbeyli ilçesindeki park alanları oldukça küçük alanlar oldukları için çoğunda sadece sert zemin kaplaması yapılmış ya da toprak zemin bırakılarak üzerine çeşitli standart açık hava egzersiz aletlerinin ya da çocuk oyun ekipmanlarının konulduğu görülmektedir. Her iki ilçeden de iyi, orta ve kötü niteliğe sahip ve birbirlerine yakın büyüklüğe sahip alanların fotoğrafları aşağıda karşılaştırmalı olarak konulmuştur. Buradan da anlaşılabilirliği gibi kötü ve orta kalitedeki kentsel açık yeşil alanlarda iki ilçe arasında büyük farklar vardır. Bu farklılıklardan en önde gelenler mekanlarda ağaç olmaması ya da yetişmiş ağaç olmaması, sert zemin kaplamaları, mekânsal konforun düşünülmemiş

²⁷ Hood, 2004. ²⁸ Aksoy, 2014. ²⁹ Aksoy, 2001. ³⁰ TÜİK, 2017. ³¹ TÜİK, 2017.

³² Hume vd., no date; Timperio vd., 2007; Nicholls, 2001; Wolch vd., 2005.

Şekil 3. Sol üst: İbrahim Gürhan Parkı, Üst orta: Göztepe Mahallesinden adı olmayan bir park, Sağ üst: Özgürlük Parkı, Sol alt: Alparslan Parkı, Alt orta: Cemre Parkı, Sağ alt: Gölet Parkı ve Sosyal Tesisleri.

olması, kent mobilyalarının olmaması ya da gölgede yer almamalarıdır. İki ilçedeki açık alanlardaki bu fark iyi kalitedeki kentsek açık yeşil alanlarda giderek kapanmaktadır fakat yine de mekânsal tasarım ve niteliksel kalite bakımından Sultanbeyli’de yer alan Gölet Parkının Kadıköy’de yer alan Özgürlük Parkını yakalayamadığı gözlemlerle tespit edilmiştir. Bu gözlemlerde yine yapısal elemanların ve kent mobilyalarının kalitesi, sayısı ve yeterliliği; etkinlik alanları ve park program ve fonksiyonlarının sayısı ve çeşitliliği; bitki materyalinin niceliksel yeterliliği ve niteliksel kalitesi gibi kriterler göz önüne alınmıştır. Gölet Parkında kent mobilyalarının özellikle hafta sonları ihtiyaçları karşılamadığı, alanın park programı ve fonksiyonlar bakımından yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Öte yandan Özgürlük Parkı programının sunduğu çok çeşitli fonksiyon ve aktiviteler olduğu, niceliksel olarak fazla sayıda ve niteliksel olarak yüksek kalitede bitki materyalinin olduğu; bitki materyallerinin parkın çoğunluğunda bir kent ormanı oluşturarak orman içi yürüyüş ve bisiklet yolları, çocuk oyun alanları ve spor tesisleri gibi kullanımlara imkan verdiği saptanmıştır.

Burada yapılan tartışma belirtilen yüksek ve düşük SES bölgelerindeki kentsel açık yeşil alanların arasındaki niceliksel ve niteliksel farklılıkların giderilmesi ile dağılımsal adalet sağlanmış olacaktır. Çevre servislerinin dağılımındaki adalet sosyal adaletin sağlanması ve sosyal bir çevre yaratılması için ön koşuldur. Dağılımsal adaletin sağlanması ile erişebilirlik artacak ve farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapıdan insanların bir araya gelmesi sağlanacaktır. Tabii ki burada sosyal yapının yaratılması için sadece niceliksel çoğalma yetersiz olacaktır. Sosyal kullanımın art-

ması için mekanların niteliksel kalitesinin de yüksek olması gerekmektedir. Bu durumda niteliğin artması ve farklı kesimlerde yer alan mekanların eşit niteliksel kalitede olması da önem taşımaktadır. Yapılan çalışma da Sultanbeyli bölgesindeki çocukların çoğu alanların bakımsız olması, çöplerin alınmaması, geceleri aydınlatma yetersizliği, güvenlik problemleri, kavga çıkaran ve anti-sosyal davranışlar sergileyen insanların olması, vandalizm ve alanlardaki ekipmanların bakım ve onarımının yapılmaması gibi sebeplerden şikâyet etmektedirler. Bunların hepsi alanın niteliğine dair sorunlar olup, aslında fiziksel ve sosyal kısıtlamalara girmektedir. Bu araştırma diğer birçok uluslararası çalışmada ortaya çıkan benzer sonuçlarını desteklemektedir.³³ Nitekim çocukların birçoğu bu problemlerden dolayı bu alanı sevmediklerini belirtmiş ve belki de kentsel açık alanları daha çok kullanabileceklerken kullanımları kısıtlanmıştır. Ayrıca çocuklara bu alanları kullanım sıklıkları sorulduğunda Sultanbeyli’deki çocukların bu alanlara gitme sıklığı Kadıköy’deki çocuklara oranla düşük kalmıştır. Bu da Sultanbeyli’deki alanlarda bulunun sosyal ve fiziksel kısıtlamalar nedeni ile çocukların bu alanlardan yeterince faydalanamadıklarının göstergesidir.

Sonuç

Bu çalışmada sosyoekonomik statü ile kentsel açık alanların miktarı ve dağılımın arasında bir ilişkinin olup olmadığına incelenmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki örneklere baktığımızda bu ikili ilişkide niceliksel bir farklılığın olmadığı fakat

³³ Blakely 1994; Woolley vd. 1999; Valentine 1996; Veitch vd., 2006; Karsten & Vliet 2006.

alanlar arasındaki nitelik farklılıkları olduğu söylenmektedir. Çalışma alanı olarak Türkiye'nin en çok nüfusa sahip ili olan İstanbul'un sosyoekonomik yapısı birbirinden farklı Kadıköy ve Sultanbeyli ilçeleri ele alınmıştır. Yüksek sosyoekonomik statüdeki insanların yaşadığı Kadıköy bölgesinde park ve açık alanların niceliksel olarak fazla oldukları, her bir alanının büyüklüklerinin Sultanbeyli'deki açık alanlara göre fazla olduğu, erişilebilirliklerinin daha yüksek olduğu ve niteliksel kalitelerinin de iyi olduğu ortaya konmuştur. Öte yandan düşük sosyoekonomik yapının yaşadığı Sultanbeyli ilçesinde ise yeterli park ve açık alan yatırımının yapılmadığı, Kadıköy bölgesine göre sayıca az ve oldukça küçük açık ve yeşil alanların olduğu tespit edilmiştir. Dolayısı ile farklı sosyoekonomik statüye sahip bu iki ilçedeki kentsel açık ve yeşil alanlara yapılan yatırımlarda Sultanbeyli ilçesi aleyhinde bir eşitsizliğin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun en büyük sebeplerinden birisi şüphesiz ki neredeyse ilçenin tamamını kapsayan çok hisseli parsellerin bulunması, göç ile gelen plansız yapılaşmaya maruz kalması ve imar planlarının tamamlanmamış olmasıdır. Bu yüzden yerel yönetimler tarafından yapılmış yeşil alanlar genellikle küçük artık parsellerin değerlendirilmesi şeklindedir. Sultanbeyli ilçesinin gelişmekte olan bir ilçe olmasından, oldukça karışık bir mülkiyet sorunu olmasına karşın hem yerel hem de merkezi yönetim tarafından bu soruna çözüm bulunmaya çalışılmasından, imar planlarının hali hazırda yapılıyor olmasından, yeni daha erişilebilir bir yeşil alan sisteminin yaratılması ve atıl açık alanların aktif yeşil alanlara çevrilebilme ihtimallerinden dolayı ilçenin büyük bir potansiyeli vardır.

Kamu yararına yapılacak mekânsal yatırımlarda çevresel servislerin dağılımındaki adaleti bu yatırımların temeline koymak esastır. Sosyal sürdürülebilirlik ilkesini gerçekleştirmek için gerekli olan en önemli araçlardan biri olarak çevre servislerinin dağılımındaki adaletin ve eşitliğin burada sağlanamadığı söylenebilir. Bu şekilde bir gelişme ile sosyal olarak sürdürülebilir bir kent yaratmak ne yazık ki imkansızdır. Bu yüzden bölgenin imar sorunları çözüme kavuşturulup daha düzenli bir kent merkezi haline getirilirken İstanbul ilinde hedeflenen yeşil alan standartlarını ya da daha yüksek sosyo-ekonomik bölgelerdeki çocuk başına düşen yeşil alan miktarını yakalaması için yukarıda bahsettiğimiz potansiyelleri dikkate alarak daha fazla miktarda ve büyüklükte, daha erişilebilir yeşil alanların ayrılması gerektiği aşikârdır.

Kadıköy bölgesinin de İstanbul için belirlenen standardı yakalaması için daha çok yatırım yapması gerektiği bu çalışmada ortaya çıkmaktadır fakat halihazırda bu bölgede bulunan açık ve yeşil alanların niceliksel olarak daha fazla, büyük ve yaygın olmaları ve çocuk başına çok daha yüksek miktarda yeşil alan düşmesi bakımından daha iyi bir konumda olduğu ortadadır.

Bu çalışmada ortaya konan sonuçlar bu iki ilçede çocuklar için önemli olan kentsel açık yeşil alan yatırımının ada-

letli olarak dağılmadığını ortaya koymakla birlikte, bu konu ile ilgilenen diğer araştırmacılara bir yol güzergahı belirlenmiştir. Bu çalışma İstanbul'un farklı ilçelerinde tekrarlandığı zaman çocuklar için sosyal olarak sürdürülebilir bir İstanbul yaratılması anlamında yol haritası da ortaya çıkacaktır. Ayrıca bu dağılımsal adaletsizliğin birçok sebebi olabilir. Bu sebepleri araştırmak ve ortaya koymak bu araştırmanın odağında yer almamış olmasına karşın, bundan sonraki çalışmalar için bir odak oluşturmaktadır. Bu bakımdan bu araştırma diğer araştırmacılara ön ayak olması, bu alanda çocukların sözlerini dikkate alan, büyük bir örneklem ile çalışan ve birkaç farklı metodu bir araya getirerek bu konuya odaklanan ilk çalışmalardan biri olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Teşekkür

Bu yayına konu olan projeye İstanbul Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri biriminin 39404 protokol numarası ile desteklenmiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi birimine projeye destek oldukları ve hayata geçmesini sağladıkları için teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Aarts, M.-J. vd. (2010) Environmental Determinants of Outdoor Play in Children: A Large-Scale Cross-Sectional Study. *American Journal of Preventive Medicine*, 39(3), pp.212–219. Available at: http://ac.els-cdn.com/S0749379710003508/1-s2.0-S0749379710003508-main.pdf?_tid=0710aaf0-a49b-11e3-938f-00000aacb35f&acdnat=1394047329_77dc7fb4fd88efa8dee6201915e861a.
- Aksoy, Y. (2001) İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Aksoy, Y. (2014) Türkiye'de yeşil alanlarla ilgili yasal düzenlemeler. İstanbul ticaret üniversitesi fen bilimleri dergisi, 13(26), pp.1–20.
- Astell-Burt, T., Feng, X. & Kolt, G.S. (2013) Mental health benefits of neighbourhood green space are stronger among physically active adults in middle-to-older age: Evidence from 260,061 Australians. *Preventive Medicine*, 57(5), pp.601–606. Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0091743513003095>.
- Bell, J. (2010) *Doing Your Research Project* 5th ed., Buckingham, Open University Press.
- Blakely, K.S. (1994) Parents' Conceptions of Social Dangers to Children in the Urban Environment. *Children's Environments*, 11(1), pp.16–25–25. Available at: <http://www.jstor.org/stable/41514903>.
- Broadhead, P. (2006) Developing an understanding of young children's learning through play: the place of observation, interaction and reflection. *British Educational Research Journal*, 32(2), pp.191–207.
- Bryman, A. (2008) *Social research methods* 3rd ed., Oxford, Oxford university press.
- CABE Space (2010) *Urban green nation: Building the evidence base*, London: Cabe.
- California State Parks (2005) *Health and Social Benefits of Recre-*

- ation C. S. Parks, ed.
- Castonguay, G. & Jutras, S. (2010) Children's Use of the Outdoor Environment in a Low-Income Montreal Neighborhood. *Children, Youth and Environments*, 20(1), pp.200–230. Available at: <http://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.20.1.0200>.
- Cleland, V. vd. (2008) A prospective examination of children's time spent outdoors, objectively measured physical activity and overweight. *International Journal of Obesity*, 32, pp.1685–1693.
- Cleland, V. vd. (2010) Predictors of time spent outdoors among children: 5-year longitudinal findings. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 64(5), pp.400–406. Available at: <http://jech.bmj.com/content/64/5/400.long>.
- Dill, J. (2004) Measuring network connectivity for bicycling and walking. Transportation Research Board Annual Meeting. Washington DC.
- Edwards, K.L. vd. (2010) A cross-sectional study examining the pattern of childhood obesity in Leeds: affluence is not protective. *Arch Dis Child*, 95, pp.94–99. Available at: <http://adc.bmj.com/content/95/2/94.long>.
- Erkip, F.B. (1997) The distribution of urban public services: the case of parks and recreational services in Ankara. *Cities*, 14(6), pp.353–361.
- Francis, J. vd. (2012) Quality or quantity? Exploring the relationship between Public Open Space attributes and mental health in Perth, Western Australia. *Social Science & Medicine*, 74(10), pp.1570–1577. Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953612001633>.
- Gehl, J. (2007) Public spaces for a changing public life. In C. W. Thompson & P. Travlou, eds. *Open Space: People Space*. Oxon: Taylor & Francis, pp. 3–10.
- Giles-Corti, B. & Donovan, R.J. (2002) Socioeconomic Status Differences in Recreational Physical Activity Levels and Real and Perceived Access to a Supportive Physical Environment. *Preventive Medicine*, 35, pp.601–611.
- Gill, D.G. (1992) Unravelling social policy: theory, analysis, and political action towards social equality 5th Editio., Schenkman Pub. Co.
- Ginsburg, K.R. (2007) The Importance of Play in Promoting Healthy Child Development and Maintaining Strong Parent-Child Bonds. *Pediatrics*, 119(1), pp.119–182.
- Greater London Authority (2003) Valuing Greenness: Green spaces, house prices and Londoners' priorities, London: Greater London Authority.
- Griffin, A.C., Younger, K.M. & Flynn, M.A.T. (2004) Assessment of obesity and fear of fatness among inner-city Dublin schoolchildren in a one-year follow-up study. *Public Health Nutrition*, 7, pp.729–735. Available at: http://journals.cambridge.org/article_S1368980004000886.
- Hillman, M., Adam, J. and Whitelegg, J. (1990) One False Move...: A Study of Children's Independent Mobility. Policy Studies Institute Publishing.
- Hillman, M. and Adams, J. (1992) Children's Freedom and Safety, *Children's Environments*, 9(2), pp. 12–33. Available at: http://www.colorado.edu/journals/cye/9_2/9_2article2.pdf.
- Hood, S. (2004) Reporting on Children in Cities: The State of London's Children Reports. *Children, Youth and Environments*, 14(2), pp.113–123. Available at: <http://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.14.2.0113>.
- Hume, C. vd., nd. Public open spaces – what features encourage children to be active?, Deakin University - Centre for Physical Activity and Nutrition Research.
- Johnston, B. (2008) Planning for Child Pedestrians: Issues of Health, Safety and Social Justice. *Journal of Urban Design*, 13(1), pp.141–145.
- Karsten, L. & Vliet, W. van (2006) Children in the City: Reclaiming the Street. *Children, Youth and Environments*, 16(1), pp.151–167. Available at: <http://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.16.1.0151>.
- Kolb, A.Y. & Kolb, D.A. (2010) Learning to play, playing to learn A case study of a ludic learning space. *Journal of Organizational Change Management*, 23(1), pp.26–50.
- Madanipour, A. (1997) Ambiguities of Urban Design. *Town Planning Review*, 68(3), pp.363–383.
- Madanipour, A. (2003) *Public and Private Spaces of the City*, London: Routledge.
- Manwaring, B. & Taylor, C. (2006) The Benefits of Play and Playwork. Available at: <http://www.stepstoexcellence.org.uk>.
- May, T. (2001) *Social Research: Issues, Methods and Research* 3rd ed., Maidenhead, Open University Press.
- Nicholls, S. (2001). Measuring the accessibility and equity of public parks: a case study using GIS. *Managing Leisure*, 6, 201–219.
- NPFA (2000) *Best Play: What play provision should do for children*, London: National Playing Fields Association. Available at: <http://www.playengland.org.uk/resources/best-play.aspx>.
- Nutsford, D., Pearson, A.L. & Kingham, S. (2013) An ecological study investigating the association between access to urban green space and mental health. *Public Health*, 127(11), pp.1005–1011. Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0033350613002862>.
- Özekes, M. (2012) Ergenlik Döneminde Boş Zaman Aktivitelerinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Eğitim Dergisi* 2011 (12) 1: 1–21.
- Potestio, M.L. vd. (2009) Is there an association between spatial access to parks/green space and childhood overweight/obesity in Calgary, Canada? *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 6(77).
- Rigby, N. & Baillie, K. (2006) Challenging the future: the Global Prevention Alliance. *The Lancet*, 368(9548), pp.1629–1631.
- Stamatakis, E., Wardle, J. & Cole, T.J. (2010) Childhood obesity and overweight prevalence trends in England: evidence for growing socioeconomic disparities. *International Journal of Obesity*, 34, pp.41–47. Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3865596/pdf/emss-27824.pdf>.
- Taylor, A.F., Kuo, F.E. & Sullivan, W.C. (2001) Coping with ADD – the surprising connection to green play settings. *Environment and Behaviour*, 33(1), pp.54–77.
- Timperio, A., Ball, K., Salmon, J., Roberts, R., & Crawford, D. (2007). Is availability of public open space equitable across areas? *Health & Place*, 13, 335–340.
- Terzioğlu, G.A. (2015) Çok Hisseli Parsellerde İmar Planı Uygulaması: Sultanbeyli Örneği. Gebze Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Valentine, G. (1996) Angels and devils: moral landscape of childhood. *Environment and planning D: Society and Space*, 14, pp.581–599.

- De Vaus, D. (2002) *Surveys in social research*, London, Routledge.
- Veitch, J. vd. (2006) Where do children usually play? A qualitative study of parents' perceptions of influences on children's active free-play. *Health & Place*, 12(4), pp.383–393. Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1353829205000195>.
- de Vries, S. vd. (2013) Streetscape greenery and health: Stress, social cohesion and physical activity as mediators. *Social Science & Medicine*, 94(0), pp.26–33. Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953613003742>.
- Walter, M. (2010) *Social research methods* (2nd edition) 2nd Edition., Victoria, Oxford University Press.
- Wolch, J., Wilson, J. P., & Fehrenbach, J. (2005) Parks and park funding in Los Angeles: an equity-mapping analysis. *Urban Geography*, 26(1), 4–35.
- Woolley, H. vd. (1999) Children describe their experiences of the city centre: a qualitative study of the fears and concerns which may limit their full participation. *Landscape Research*, 24(3), pp.287–301.
- Woolley, H. vd. (1997) *Young people and town centres*, London, Association of town centre management.
- Yang, Y and Diez-Roux, A. V. (2013) Walking Distance by Trip Purpose and Population Subgroups. *Am J Prev Med*, 43(1), 11-19.

İnternet Kaynakları

<http://www.kadikoy.bel.tr/Kadikoy/Gecmiste-Kadikoy> [Erişim tarihi 09 Nisan 2019].